

บ้านสันทราย

ต.ศรีดงเย็น อ.ไชยปราการ จ.เชียงใหม่

ข้อมูล	บ้านสันทราย หมู่ที่ 12 ตำบลศรีดงเย็น อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่
ปี พ.ศ. ปรับปรุง	มกราคม พ.ศ.2569
กลุ่มข้อมูล	ชุมชนต้นแบบ

ชุมชนบ้านสันทราย ตั้งอยู่หมู่ที่ 12 ตำบลศรีดงเย็น อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่ บริบทของพื้นที่ที่คิดเห็นอื้อติดกับบ้านป่าเจ้า หมู่ที่ 3 ต.แม่ทะลับ ทิศใต้ ติดกับบ้านหนองป่าชา้ง หมู่ที่ 8 ต.ศรีดงเย็น ทิศตะวันออก ติดกับบ้านแม่ทะลับ หมู่ที่ 1 ต.แม่ทะลับ ทิศตะวันตก ติดกับบ้านปางคำยว หมู่ที่ 3 ต.ปงคำ ชุมชนบ้านสันทรายเป็นตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาการดื่มสุรา ซึ่งเคยเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตและห่วง牵挂ลึกมาอย่างยาวนาน จากจุดเริ่มต้นที่เผชิญกับผลกระทบทางสังคมอย่างรุนแรง ชุมชนแห่งนี้ได้ใช้กระบวนการขับเคลื่อนที่ผสมผสานทั้งทุนทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และยุทธศาสตร์การทำงานสมัยใหม่ จนสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงประจักษ์และกลายเป็นต้นแบบของชุมชนเข้มแข็งที่ปลดปล่อยเครื่องดื่มแอลกอฮอลล์

บทเรียนกระบวนการทำงาน กลยุทธ์ และปัจจัยแห่งความสำเร็จของชุมชนบ้านสันทราย เป็นองค์ความรู้และแนวทางที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้สำหรับชุมชนอื่น ๆ ที่กำลังเผชิญกับปัญหาในลักษณะเดียวกัน การทำความเข้าใจเส้นทางการต่อสู้และพัฒนาการของชุมชนแห่งนี้ จะชี้ให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนนั้นเกิดขึ้นได้จากการลงมือปฏิบัติอย่างจริงจัง และต่อเนื่องของคนในชุมชนเอง โดยเรื่องราวทั้งหมดเติมเต็มจากการทำความเข้าใจบริบททางประวัติศาสตร์และต้นตอของปัญหาที่ชุมชนต้องเผชิญ

จากวิถีชุมชนสู่ปัญหาสุรา บริบทและผลกระทบ

การทำความเข้าใจรากเหง้าของบัญหาถือเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญที่สุดในการแสวงหาแนวทางแก้ไขที่เหมาะสม กรณีของบ้านสันทราย ซึ่งให้เห็นว่าบัญหาการดื่มสุราไม่ได้เกิดขึ้นอย่างฉับพลัน แต่เป็นผลพวงจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่สั่งสมมาเป็นระยะเวลานาน

ชุมชนบ้านสันทรายก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2480 และเริ่มมีการต้มเหล้าเสรีในปี พ.ศ. 2485 ซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่ทำให้วิถีชีวิตของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไป จากเดิมที่ไม่เคยดื่มสุรา ก็เริ่มหันมาดื่มกันมากขึ้น และผลกระทบเชิงลบทางสังคมก็เริ่มปรากฏชัดเจนขึ้นนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา โดยมีปัจจัยสำคัญที่อื้อให้การดื่มสุราแพร่หลายมากขึ้น ได้แก่

- วัฒนธรรมและประเพณี เทศกาลงานบุญต่าง ๆ กลายเป็นโอกาสสำหรับการสังสรรค์ด้วยเครื่องดื่มแอลกอฮอล์
- การเข้าถึงที่ง่าย สุรามีราคาถูกและสามารถหาซื้อด้วยเงินที่มีอยู่ในครอบครัว ทำให้การดื่มสุราแพร่หลายมากขึ้น
- ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การขยายตัวของชุมชนและการพบปะผู้คนต่างถิ่นทำให้การดื่มสุราถูกมองว่าเป็นส่วนหนึ่งของการเข้าสังคม
- สภาพแวดล้อมในครอบครัว พฤติกรรมการดื่มของผู้ใหญ่ในครอบครัว โดยเฉพาะพ่อแม่ กลายเป็นแบบอย่างที่ส่งผลต่อคนรุ่นถัดมา

ปัจจัยเหล่านี้ได้นำไปสู่ผลกระทบเชิงลบที่รุนแรงต่อชุมชน ทั้งในระดับครอบครัวและภาพรวมของสังคม ดังนี้

- ผลกระทบระดับครอบครัว
 - การทะเลาะวิวาทและความรุนแรงในครอบครัวเพิ่มสูงขึ้น
 - เกิดปัญหาช้ำสาและความไม่ไว้วางใจ
 - นำไปสู่ปัญหาครอบครัวแตกแยกในที่สุด
- ผลกระทบระดับชุมชน
 - เมื่อบัญหาในระดับครอบครัวสะสมมากขึ้น สร้างให้ความสงบสุขและความปลอดภัยในภาพรวมของชุมชนลดลง บรรยายกาศของความรุนแรงมีอยู่และความสามัคคีถูกบันทอน

ผลกระทบที่เกิดขึ้นเหล่านี้ได้ลายเป็นแรงผลักดันสำคัญ จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2554 ชุมชนได้ริเริ่มงมอปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมครั้งแรกผ่านกิจกรรม "งดเหล้าเข้าพรรษา" ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่และทำให้บัญชาต่าง ๆ ในชุมชนลดลงอย่างชัดเจนภายในปี พ.ศ. 2556

จุดเปลี่ยนสู่การลงมือปฏิบัติ กลยุทธ์และกิจกรรมขับเคลื่อนชุมชน

ความสำเร็จของชุมชนบ้านสันทรายไม่ได้เกิดขึ้นจากมาตรการใดมาตราการหนึ่งเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากการใช้ยุทธศาสตร์ที่หลากหลายและผสมผสานกันอย่างเป็นระบบ เพื่อให้สามารถเข้าถึงคนทุกกลุ่มและตอบสนองต่อปัญหาในทุกมิติ ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืน โดยสามารถแบ่งกลุ่มกลยุทธ์และกิจกรรมที่ใช้ได้ดังนี้

การวางแผนด้วยทุนทางวัฒนธรรมและศาสนา

ในช่วงเริ่มต้นของการขับเคลื่อน ชุมชนได้นำทุนเดิมที่มีอยู่มาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างการยอมรับและแรงจูงใจ โดยใช้ทั้ง "กองทุนหมู่บ้าน" และ "กองทุนเงินล้าน" เป็นแหล่งทุนสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ควบคู่ไปกับการใช้หลักความเชื่อทางศาสนาเป็นแกนกลางในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ผ่านโครงการที่สำคัญ ได้แก่

- โครงการหมู่บ้านรักษาราชศิลป์ เป็นกลไกที่สร้างการควบคุมกันเองในระดับครอบครัว โดยมีคณะกรรมการ 8 คน นำโดยผู้ใหญ่บ้าน ทำหน้าที่ประเมินและมอบรางวัลระดับ 1-5 ดาว ให้แก่ครอบครัวที่ปฏิบัติตามศิลป์ที่ได้ระบุไว้ ผลกระทบต่อสังคมในชุมชนนี้สร้างแรงจูงใจให้ครอบครัวที่ได้รับรางวัลพยายามรักษามาตรฐานไว้ และกระตุ้นให้ครอบครัวอื่น ๆ พัฒนาตนเองเพื่อจะได้รับรางวัลเช่นกัน

- โครงการสุดมนต์สร้างปัญญา เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้คนในชุมชนเข้าใจแก่นแท้ของชีวิตผ่านบทสุดมนต์ โดยมีนวัตกรรมที่โดดเด่นคือ "สุดมนต์ เดลิเวอร์รี่" ซึ่งจำลองแนวคิดการบริการส่งถึงบ้าน มาปรับใช้กับการจัดกิจกรรมสุดมนต์ในโอกาสพิเศษต่าง ๆ เช่น วันเกิด หรือวันสำเร็จการศึกษา เพื่อเป็นทางเลือกใหม่ที่สร้างสรรค์แทนการเลี้ยงฉลองด้วยเครื่องดื่มและก๊อกออล และได้กลายเป็นกิจกรรมทั่วไปของภาคเหนือตอนบน

การสร้างการมีส่วนร่วมและเสริมสร้างความสัมพันธ์ผ่านกิจกรรมชุมชน

ชุมชนได้จัดกิจกรรมที่เน้นการสร้างพื้นที่เชิงบวกและส่งเสริมสุขภาวะ เพื่อสร้างค่านิยมใหม่และดึงให้สมาชิกหันมาใช้เวลาร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ อาทิ

- ค่ายครอบครัวอบอุ่นด้วยธรรมะ ที่จัดขึ้นทุกเดือนสิงหาคม เพื่อสร้างและฟื้นฟูความสัมพันธ์อันดีระหว่างพ่อแม่และลูก
- งานกีฬาคน 3 วัย สามพลังสามัคคี จัดขึ้นทุกเดือนกุมภาพันธ์ โดยเปิดโอกาสให้คนทุกวัย ตั้งแต่เยาวชน วัยทำงาน ไปจนถึงผู้สูงอายุ ได้มาร่วมกิจกรรมร่วมกัน เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมและกระตุ้นให้ทุกคนหันมาใส่ใจสุขภาพ

ยุทธศาสตร์การดำเนินงาน 4 มิติ เพื่อการเปลี่ยนแปลงที่ครอบคลุม

นอกเหนือจากกิจกรรมข้างต้น ชุมชนได้กำหนดยุทธศาสตร์การดำเนินงานที่ชัดเจน 4 ด้าน เพื่อให้การแก้ไขปัญหาเป็นไปอย่างรอบด้านและมีประสิทธิภาพ

- การรณรงค์เพื่อสร้างการรับรู้ ใช้วิธีการสื่อสารที่หลากหลายเพื่อให้เข้าถึงทุกกลุ่มเป้าหมาย เช่น การให้เยาวชนเดินเคาะประตูบ้านเพื่อรับรองค์ การประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสาย การใช้สื่อออนไลน์ และการจัดกิจกรรม "วิ่งพักตัว" เพื่อสอดแทรกความรู้เรื่องสุขภาพ
- การสนับสนุนช่วยเหลือและบำบัด ใช้กระบวนการ "ชวน ช่วย เซียร์" เพื่อให้กำลังใจผู้ที่ต้องการเลิกดื่ม โดยขักชวนให้เข้าร่วมโครงการ "ลดลงเลิกเหล้า เข้าพรรษา" ชวนไปสุดมนต์ในวันพระ สนับสนุนการสร้างอาชีพ และจัดกิจกรรมอบสมุนไพรเพื่อฟื้นฟูสุขภาพ
- การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ทำงานเชิงรุกเพื่อสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานและองค์กรทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐและเอกชน จันเกิดการเชื่อมโยงการทำงานในระดับตำบลและอำเภอ ซึ่งช่วยเสริมความเข้มแข็งให้กับการขับเคลื่อน
- การบังคับใช้กฎหมายและมาตรการชุมชน ดำเนินมาตรการเชิงรุกเพื่อป้องกันปัญหา เช่น การจัดอบรมให้ความรู้แก่เยาวชนเรื่องกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสุรา การกำหนดมาตรการจัดการผู้ที่มาแล้วขับซึ่งในชุมชน และการจัดตั้งกลุ่มไลน์ "เยาวชนทำดี" เพื่อเป็นเครือข่ายเฝ้าระวังและแจ้งเหตุการละเมิดกฎหมาย

การจัดตั้ง "ชุมชนหัวใจเพชร"

จากการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและเกิดผลสำเร็จเป็นที่ประจักษ์ ในปี พ.ศ. 2559 ชุมชนจึงได้ยกระดับการทำงานสู่การจัดตั้งโครงสร้างที่เป็นทางการในชื่อ "ชุมชนหัวใจเพชร" เพื่อสร้างกลไกการทำงานที่ยั่งยืน โดยมีคณะกรรมการชุดก่อตั้งดังนี้

ประธาน	นายอินทร์ สัญญาวงศ์
รองประธาน	นายพรหมมา สุริยะ
เลขานุการ	นายนายศรีวรวน ใจประสิทธิ์
ที่ปรึกษา	พระครูวรวุฒิเขต
คณะกรรมการ	

- นายศรีทร สุตา
- นายชัยวัฒน์ ขวางแบ้น
- นายอเนก แก้วดวงดี
- นายทา หาหลวง
- นายสุนทร แก้วใจ

รับรองโดย พระครูวรสุตเขต เจ้าอาวาสวัดสันทราย
รับรองโดย นายสายชน จันทรสม ผู้ใหญ่บ้าน บ้านสันทราย

ชมรมคนหัวใจเพชรบ้านสันทราย ดำเนินงานโดยยึดหลักการสำคัญ คือ การเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาค ส่วน, การดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง, และการใช้ทุนในพื้นที่เป็นฐานในการขับเคลื่อน ซึ่งทำให้การทำงานมีทิศทางที่ชัดเจนและ สามารถสืบสานต่อไปได้อย่างยั่งยืน ความสำเร็จในการสร้างความยั่งยืนนี้ปรากฏชัดเจนผ่านการส่งมอบภารกิจสู่ผู้นำรุ่นใหม่ โดยในปี พ.ศ. 2564 ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการชุดใหม่ นำโดย นายหมื่น ไชยวัช ในการดำเนินการ รวมทั้ง นางสาวอรุณรัตน์ คงมา ในการดำเนินการ ที่มุ่งเน้นการพัฒนาชุมชนต่อไป

ผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลงเชิงประจักษ์ของชุมชน

การเปลี่ยนแปลงที่สามารถผลและสังเกตเห็นได้อย่างชัดเจนในหลากหลายมิติ ซึ่งไม่เพียงแต่แก้ไขปัญหาเดิม แต่ยัง ยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้นอย่างรอบด้าน โดยสามารถสรุปผลลัพธ์เชิงประจักษ์ได้ดังนี้

- ด้านสังคมและความปลอดภัย
 - ปัญหาความขัดแย้งและการทะเลาะวิวาทในชุมชนและครอบครัวลดลง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556
 - ชุมชนปลอดจากปัญหานarc และล้วงขับ ทำให้เกิดความปลอดภัยบนท้องถนน
 - ภาพลักษณ์โดยรวมของชุมชนมีความสงบสุขและดีงามน่าอยู่ยิ่งขึ้น
- ด้านครอบครัวและสุขภาวะ
 - มีผู้เข้าร่วมโครงการเดลาร์ชาพารชาและสามารถพัฒนาตนเองจนเลิกเดลาร์ได้ตลอดชีวิต กลายเป็น ต้นแบบและแรงบันดาลใจให้ผู้อื่น
 - ความสัมพันธ์ในครอบครัวดีขึ้น ครอบครัวกลับมา มีความอบอุ่น และเกิดความภาคภูมิใจร่วมกัน
 - สมาชิกในชุมชนมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงขึ้น
- ด้านเศรษฐกิจ
 - เงินที่เคยถูกใช้จ่ายไปกับเครื่องดื่มและก่อจลาจล ถูกเปลี่ยนให้กลายเป็นเงินออมสำหรับดูแลครอบครัวและ พัฒนาคุณภาพชีวิต

ผลลัพธ์เชิงบวกเหล่านี้ไม่ได้เกิดขึ้นโดยบังเอิญ แต่เป็นบทพิสูจน์ถึงประสิทธิภาพของกระบวนการทำงานที่เกิดจากการตอกย้ำ ร่วมกันของคนในชุมชน ซึ่งมีปัจจัยแห่งความสำเร็จหลายประการเป็นองค์ประกอบสำคัญ

ผลลัพธ์ปัจจัยแห่งความสำเร็จและประเด็นท้าทาย

การทำความเข้าใจองค์ประกอบที่ทำให้โครงการประสบความสำเร็จ รวมถึงอุปสรรคที่พบเจอระหว่างทาง เป็นส่วนที่ สำคัญที่สุดสำหรับการนำบทเรียนไปประยุกต์ใช้ในบริบทอื่น กรณีของชุมชนบ้านสันทรายสามารถวิเคราะห์ปัจจัยสำคัญได้ดังนี้ ปัจจัยสำคัญสู่ความสำเร็จ

- ภาวะผู้นำที่เข้มแข็งและการมีส่วนร่วม ชุมชนมีแกนนำที่ชัดเจนและเป็นที่ยอมรับ ทั้งผู้นำฝ่ายปกครอง (ผู้ใหญ่บ้าน นายสายชน จันทรสม) และผู้นำทางจิตวิญญาณ (เจ้าอาวาสวัด พระครูวรสุตเขต) ซึ่งไม่เพียงแต่ทำหน้าที่เป็น

- ศูนย์กลางในการขับเคลื่อน แต่ยังให้การ "รับรองโดย" อย่างเป็นทางการแก่ชุมชนทั่วไป เพื่อ อันเป็นการมอบ ความชอบธรรมและยกระดับให้กลไกของชุมชนมีสถานะเชิงสถาบันที่ได้รับการยอมรับ
2. การใช้ทุนทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นฐาน แทนที่จะเริ่มต้นจากศูนย์ ชุมชนได้นำสิ่งที่มีอยู่เดิมมาประยุกต์ใช้ ไม่ว่า จะเป็นกองทุนหมู่บ้าน หรือความเชื่อทางศาสนา การนำหลัก "ศีลห้า" มาเป็นเครื่องมือ ทำให้โครงการมีความชอบ ธรรมและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่
 3. กลยุทธ์ที่หลากหลายและเข้าถึงทุกกลุ่มเป้าหมาย ชุมชนไม่ได้ใช้เพียงมาตรการห้ามปราบ แต่มีกิจกรรมที่ครอบคลุม ทั้งการรณรงค์ (มาตรการเชิงบวก) การสนับสนุนช่วยเหลือ (มาตรการพื้นฟู) และการบังคับใช้กฎหมาย (มาตรการ เชิงลบ) การใช้ยุทธศาสตร์ที่ผสมผสานเข่นนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งในการเข้าถึงประชากรกลุ่มต่าง ๆ (เยาวชน, ผู้สูงอายุ, กลุ่มผู้ดีมี, และครอบครัว) และช่วยป้องกัน "ภาวะหมดไฟ" ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในวงกว้างอย่าง ต่อเนื่อง
 4. การสร้างโครงสร้างการทำงานที่ชัดเจน การจัดตั้ง "ชุมชนทั่วไป" คือ การยกระดับการขับเคลื่อนสู่การทำงาน เชิงสถาบัน ที่มีโครงสร้าง ระเบียบ และเป้าหมายที่ชัดเจน ทำให้การทำงานมีความต่อเนื่อง ไม่ขึ้นอยู่กับตัวบุคคล และสามารถดำเนินงานได้อย่างยั่งยืน ซึ่งพิสูจน์ได้จากการส่งมอบภารกิจสุ��ณะทำงานชุดใหม่ในปี พ.ศ. 2564 ได้ อย่างราบรื่น

บทสรุปและทิศทางในอนาคต จากบทเรียนสู่วิสัยทัศน์ที่ไม่หยุดนิ่ง

แม้การดำเนินงานก็ไม่ได้ราบรื่น อุปสรรคสำคัญที่ชุมชนต้องเผชิญคือ "ความขัดแย้งกับกลุ่มนักดื่มที่ไม่เห็นด้วยกับ การงดเหล้าในงานบุญ" ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการประทับน้ำท่วมที่ต้องเดิมกับความพยายามสร้างบรรหารทั้งฐานในเมือง ชุมชน ประเด็นนี้ถือเป็นความท้าทายที่ทุกชุมชนต้องบริหารจัดการอย่างรอบคอบในการสร้างความเข้าใจและแสวงหาจุดร่วม เพื่อเป็นการยกระดับชุมชนบ้านสันทรายในอนาคต จึงมีแนวทางการกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายในอนาคต ดังนี้

- เป้าหมายข้างหน้า มุ่งสู่การเป็นชุมชนเข้มแข็งที่ไม่มีผู้ติดสุราอย่างสิ้นเชิง
- การพัฒนาเศรษฐกิจ ต่อยอดความสำเร็จไปสู่การสร้างและพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนที่มีต้นทุนในการบัน្តอน อดีต เพา ให้มีความทันสมัย พร้อมทั้งจัดทำสื่อโฆษณาเพื่อสร้างมูลค่าและรายได้ที่ยั่งยืน
- การพัฒนาคนรุ่นใหม่ วางแผนสร้างทีมงานคนรุ่นใหม่เข้มแข็งมาเพื่อสืบสานภารกิจและองค์ความรู้ในการพัฒนาชุมชน ต่อไปในอนาคต

นอกจากนี้ชุมชนยังแสดงให้เห็นถึงวุฒิภาวะทางความคิดเชิงยุทธศาสตร์ที่ก้าวข้ามปัญหาภายในไปสู่การมองเห็นความท้าทายเชิงโครงสร้าง ด้วยการตั้งคำถามที่ทรงพลังว่า "องค์กรจำหน่ายสุรา ยังสามารถจำหน่ายได้ปกติ ชุมชนจะต่อสู้กับพวกนี้ได้อย่างไร เพื่อให้ชุมชนปลอดเหล้า?" คำถามนี้สะท้อนให้เห็นถึงความเข้าใจอย่างลึกซึ้งว่าการต่อสู้ไม่ได้จบลงแค่ในระดับ พฤติกรรม แต่ยังเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมในภาพใหญ่

หัวใจสำคัญที่ขับเคลื่อนชุมชนบ้านสันทรายและเป็นข้อคิดที่ทรงคุณค่าสำหรับทุกองค์กร คือแนวคิดการเรียนรู้ที่ไม่ เคยสิ้นสุด ดังที่ชุมชนได้ปลูกฝังไว้ว่า "ไม่หยุดที่จะพัฒนาตัวเองให้ทันสมัยกับโลกในปัจจุบัน" ซึ่งเป็นหลักประกันว่าชุมชนแห่งนี้ จะยังคงเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้และเติบโตอย่างยั่งยืนต่อไป